

VERGİ TEŞVİĞİ OLARAK PASAPORT¹

Dr. Ahmet EROL
Genel Müdür Yrd.²

1. KONU

Son günlerde vergisini düzenli olarak ödeyen ve belirli ölçütleri aşan mükelleflere *Yeşil Pasaport* verilmesi kamuoyunda çok ciddi bir tartışma yaratmıştır. Düzenli olarak vergisini ödeyen ve belirlenen tutarları aşan mükelleflere vergi teşviği olarak özel nitelikli pasaport verilmesi vb. uygulamalar bu yazımızın konusunu oluşturmaktadır.

2. KONUYA İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER

Pasaport konusuyla ilgili olarak üç temel yasal düzenleme bulunmaktadır. Bunlar:

1. 5682 Sayılı Pasaport Kanunu³
2. 210 Sayılı Değerli Kağıtlar Kanunu⁴
3. 234 sayılı Daphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK)⁵

2.1. 5682 Sayılı Pasaport Kanunu

Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları ile yabancılar Türkiye'ye girebilmek ve Türkiye'de çıkabilmek için yolcu giriş-çıkış kapılarındaki polis makamlarına usulüne uygun ve geçerli pasaport veya pasaport yerine geçerli bir belge ibraz etmek zorundadırlar⁶.

¹ Bu yazıda yer alan görüşler tümüyle yazarın şahsına ait olup, hiç bir biçimde Hazine Müsteşarlığı'nı ve Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü'nü bağlamaz ve anılan kurumların görüşü olarak kullanılamaz.

² T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü

³ 24.07.1950 tarih ve 7564 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁴ 28.02.1963 tarih ve 11343 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁵ 18.06.1984 tarih ve 18435 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

⁶ 5682 Sayılı Pasaport Kanunu, 2. md.

5682 Sayılı Pasaport Kanunu'nun 12/A maddesine göre pasaport türleri şöyledir:

1. Diplomatik Pasaport (*Kırmızı Pasaport*)
2. Hususi Pasaport (*Yeşil Pasaport*)
3. Hizmet Damgalı Pasaport (*Gri Pasaport*)
4. Umuma Mahsus Pasaport (*Lacivert Pasaport*)
5. Yabancılara Mahsus Pasaport

5682 Sayılı Pasaport Kanunu'nun 12/B maddesine göre pasaport yerine geçen belgeler şunlardır:

1. Pasavanlar
2. İdari Mektuplar
3. Hudut Geçiş Belgeleri
4. Gemiadamı Cüzdanları
5. Demiryolu ve hava ulaşım araçları memurlar ve mürettebatına verilen belgeler
6. Seyahat Belgesi

2.2. 210 Sayılı Değerli Kağıtlar Kanunu

210 Sayılı Değerli Kağıtlar Kanunu'na ekli tabloda yer alan kağıt ve belgeler *değerli kağıt* olarak kabul edilmektedir. Değerli kağıtların bedellerini belirlemeye; basım, dağıtım ve bedellerin tahsil edilmesi ile ilgili usul ve esasları saptamaya Maliye Bakanlığı yetkilidir⁷.

210 Sayılı Değerli Kağıtlar Kanunu'na ekli tabloda belirtilen ve halen yürürlükte olan değerli kağıtlar şunlardır:

1. Noter Kağıtları
Noter Kağıdı
Beyanname
Protesto
Vekaletname
Re'sen Senet
2. Kira Sözleşme Kağıtları
3. Pasaportlar
4. Yabancılar İçin İkamet Tezkereleri
5. Askerlik Cüzdanları⁸
6. Nüfus Cüzdanları
7. Aile Cüzdanları
8. Bono Kağıtları (Emre Muharrer Senetler)
9. Sürücü Belgeleri
10. Sürücü Çalışma Belgeleri (Karneleri)
11. Motorlu Araç Trafik Belgesi
12. Motorlu Araç Tescil Belgesi
13. İş Makinesi Tescil Belgesi

⁷ 210 Sayılı Değerli Kağıtlar Kanunu, 1. md.

⁸ Milli Savunma Bakanlığı tarafından 2002 yılında yürürlükten kaldırıldı.

14. Banka Çekleri

Değerli kağıtlar, ilgili işlemlerde kullanılması zorunlu belgelerdir. Bu konuda seçimlik hak söz konusu değildir. Sadece kira kontratları noter dışında yapılıyorsa, bu durumda özel basılmış kontrato belgeleri kullanılabilir. Ancak, kontrato noterde yapılıyorsa değerli kağıt niteliğinde olan ve Devletin resmi olarak bastığı ve dağıttığı kira kontratosunun kullanılması zorunludur⁹. Değerli kağıtlar, ilgili bakanlık ve dairelerin görüşleri alınmak suretiyle Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanır ve bastırılır¹⁰. Maliye Bakanlığı, değerli kağıtları 234 Sayılı KHK uyarınca, Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü'ne bastırmak zorundadır.

2.3. 234 Sayılı Daphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname

Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü'nün kuruluş ve görevleri 08.06.1984 tarih ve 234 sayılı KHK ile hükme bağlanmıştır. Anılan KHK'nin 2'nci maddesine göre Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü'nün görevleri şunlardır:

1. İlgili Kanunlar gereğince Hazine Müsteşarlığı'nca tedavüle çıkarılması kararlaştırılan madeni ufaklık para ve madeni hatıra paraları basmak ve dağıtmak.
2. Cumhuriyet altın sikkeleri ile Cumhuriyet ziynet altınlarını basmak.
3. Resmi kuruluşlarca hatıra madalyonu mahiyetinde olmayıp, belirli amaçlarla belirli kişilere dağıtılan madalyaları imal etmek.
4. Kıymetli madenlerden ve taşlardan mamul süs ve ziynet eşyalarının kontrollerini yapmak, ticaretini düzenlemek amacı ile standartlar tespit etmek.
5. Resmi mühürleri imal etmek ve resmi mühür sicilini tutarak, resmi mühür beratlarını tanzim etmek.
6. Hazinesinin para, madalyon ve madalya arşivini oluşturmak.
7. ***Her çeşit harç, damga ve cezaevleri yapı pullarını ve değerli kağıtları basmak, bastırmak ve dağıtmak.***
8. Hazine Müsteşarlığı'nca verilecek diğer görevleri yapmak.

234 Sayılı KHK'nin 2'nci maddesinin birinci fıkrasının 7'nci bendi uyarınca, her çeşit değerli kağıdın basım yetkisi Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü'ne aittir. Bir başka deyişle, ilgili Bakanlıkların ve dairelerin görüşlerini aldıktan sonra değerli kağıdın şeklini, kapsamını belirleyen Maliye Bakanlığı bu kağıdı Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü'ne bastırmak zorunluluğundadır. 234 Sayılı KHK'nin anılan maddesi uyarınca, bu konuda, Maliye Bakanlığı'nın herhangi bir takdir ve seçim yetkisi bulunmamaktadır. Bu kapsamda 210 Sayılı Değerli Kağıtlar Kanunu'na göre değerli kağıt olan ***sürücü belgesi (ehliyet)***, 234 Sayılı KHK'ye aykırı olarak Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü dışında bastırılmaktadır. Bu açık olarak 234 Sayılı KHK'nin 2'nci maddesine aykırılık oluşturmaktadır. Şimdilerde nüfus cüzdanlarının Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü dışında özel sektöre bastırılması için çaba harcanmaktadır. Böylesi bir girişim, açık olarak 234 Sayılı KHK'nin 2'nci maddesine aykırı olacağından olanaklı değildir. Bu

⁹ 210 Sayılı Değerli Kağıtlar Kanunu, 2. md.

¹⁰ 210 Sayılı Değerli Kağıtlar Kanunu, 3. md.

ancak, 234 Sayılı KHK'nin 2/7'nci maddesinde değişiklik yapmakla veya 210 Sayılı Değerli Kağıtlar Kanunu'na ekli tablodan nüfus cüzdanlarını değerli kağıt kapsamından çıkarmakla olanaklıdır.

Pasaportlar da, 210 Sayılı Değerli Kağıtlar Kanunu'na ekli tabloda yer alan bir belge olduğu için değerli kağıt niteliğinde bir belgedir ve bu nedenle 234 sayılı KHK'nin 2/7'nci, maddesi uyarınca Darphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğü tarafından basılmaktadır.

3. KONUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

Belirli ölçüyü aşana düzeyde vergi verenlere ve belirli düzeyi aşan miktarda ihracat yapanlara Hususi Damgalı Pasaport (*Yeşil Pasaport*) verilmesi düşünülmektedir. 5682 Sayılı Yasanın 14'üncü maddesine göre Hususi Damgalı Pasaport alabilecekler şöyledir:

1. TBMM eski üyelerine
2. Eski Bakanlara
3. Birinci, ikinci ve üçüncü derece kadrolarda bulunan veya bu kadrolar karşılık gösterilmek veya T.C. Emekli Sandığı ile ilgilendirilip emekli kesenekleri bu derecelerden kesilmek suretiyle sözleşmeli olarak çalıştırılan Devlet memurları ve diğer kamu görevlilerine
4. Diplomatik pasaport verilmesini gerektiren vazifelerden başka herhangi bir resmi vazife ile veya kendi hesaplarına yabancı ülkelere gittikleri zaman
5. Bunlardan emeklilik veya çekilme sebepleri ile vazifelerinden ayrılmış olanlara
6. Hususi damgalı pasaport almaya hak kazananların eşlerine, reşit olmayan kız ve erkek çocukları ile hiç evlenmemiş olan kızlarına

Verilir.

Pasaport Kanunu kapsamında türleştirilmiş pasaport uygulamasının anayasanın *eşitlik* ilkesine aykırılık oluşturup oluşturmadığı bu konuda herhangi bir çekişme (niza) yaratılmadığı için söz konusu değildir. Ancak, ülkenin insanları arasında ayrımcılık yaratılmasının anayasanın eşitlik ilkesi karşısındaki durumu ciddi olarak tartışmalıdır. "Bir ülkenin bir pasaportu olur."¹¹ O pasaport; son derece saygın, değerli, dünyanın her yerinde çağdaş ülke normlarına uygun olarak kabul gören bir pasaport olur. Böyle ölçütlere sahip bir pasaport yarattığınızda ya da bu ölçütleri sunan, bu ölçütleri yaşama geçirmiş bir devlet olduğunuzda kredibilitesi ve kabul düzeyleri ayrımlı pasaportlar yaratmanıza gerek kalmaz. Çağdaş ölçütlerde, nesnel, evrensel değerlerde bir ülke olmadığınız zaman çeşit çeşit pasaportlar yaratsanız da, bunların ileri dünya ülkeleri nezdindeki saygınlıkları son derece zayıf olur. Bu pasaportlara karşı gelişmiş ve evrensel değerleri yakalamış ülkeler çeşitli zorlayıcı ve dayatıcı kurallar, vizeler koyarlar. Bu olumsuz zincirin bitim noktası *onur çukurlaşması*dır. Onur çukurlaşmasının derinlik ve boyutsal ölçümü yapılamaz. Çünkü çukurun derinliği ölçülemez. Dolayısıyla, doğru olan bir devletin tek bir pasaportunun olmasıdır ve bu pasaportu taşıyan tüm insanların diğer ülke yönetimlerinden ve diğer ülke insanlarından saygın, onurlu, evrensel ölçütler içinde eşitcil muamele görmeleridir. Bunu sağlayan tek bir pasaport, bir ülkenin her konumunda bulunan tüm insanları için yeterlidir ve saygındır.

¹¹ Ercan Kumcu, "Lacivert pasaporta itibar kazandırmalıyız", **Hürriyet Gazetesi**, 18.02.2003.

Örneğin; üzerinde güneş batmayan imparatorluk İngiltere’de o kadar gelişmiş bir kast ve hiyerarşi sistemi olmasına karşın tek bir pasaport vardır. Ülkenin Kraliçesi II. Elizabeth de, sokaktaki sade İngiliz yurttaşı da aynı pasaportu taşır¹². Türkiye’de ise, farklı renkli pasaportlarla ayrıcalıklı kitleler yaratılmıştır¹³. Bugün için bu ayrıcalıklı kitleler de onur ve saygınlık aşınımı (erozyonu) sonucu son derece güç durumdadırlar. Çünkü, başta İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere artık pek çok gelişmiş ülke rengi ne olursa olsun Türkiye Cumhuriyeti pasaportu taşıyan herkesten vize istemeye başlamıştır. Dolayısıyla, pasaportları renklendirerek ayrıcalıklı sınıflar yaratmak saygınlık ve onur sağlamak için yeterli olmamıştır. Şimdi kalkıp, bu ayrıcalıklı sınıfa belirli ölçüyü aşan miktarda vergi veren mükelleflerin ve belirli miktarı aşan tutarda dışsatım yapan dışsatımcıların da eklenmesi saygınlık ve onur çukurlaşmasına doğru gidişi hızlandırma dışında pek bir işe yaramaz. Kaldı ki, hukuki olarak bu tür ayrıcalıklı sınıflar ve uygulamalar yaratmak anayasanın eşitlik ilkesi karşısında ciddi bir zaafiyet taşımaktadır. Bugün, Pasaport Kanunu’nun ülke insanları arasında ciddi ayrımcılık yaratan hükümleri Anayasa Mahkemesi’ne taşınsa, anayasanın eşitlik ilkesine aykırılıktan iptal edilebilir durumdadır.

Vergi hukukunu *promosyonlu*¹⁴ uygulamalara bulaştırmak ciddi sakıncalar doğurur. Birtakım toplumsal olayların, birtakım bireysel özgürlük alanlarının ya da birtakım davranış serbestilerinin vergi uygulamalarıyla veya vergi konularak ya da vergi indirilerek özendirilmesi veya cezalandırılması doğru değildir. Bu tür uygulamalar, evrensel boyut kazanmaya başlamış olan vergi hukuku ilkelerini yaralar.

Müstehcen yayınlarla ilgili olarak yazdığımız bir yazıda, 1117 Sayılı Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu¹⁵ ile ilgili olarak getirilmiş olan caydırıcı yüksek KDV uygulamasına ilişkin yaptığımız değerlendirme de bu ilkedен yola çıkılarak şöyle eleştirilmiştir: “Bu tür gruba giren yayınların, kitaplarını dergilerin ve basılı yapıtlardan diğer yayınlardan, kitaplardan ve basılı yapıtlardan ayrı işlem vergilerine tabi tutulmaları vergisel açıdan doğru uygulamalar değildir. Vergisel uygulamaların bu denli ayrıntılara ve selektifliğe (seçiciliğe) yönelmesi hem uygulama, hem de vergileme adaleti açısından yerinde değildir. Ceza yasalarına bırakılması gereken caydırma ve yaptırım işlevinin vergi uygulamalarıyla da desteklenmesi savunulabilir; ancak, vergi kuramı ve uygulamaları açısından uygun değildir.”¹⁶

Vergi hukukunun temel ilkeleri uyarınca; vergi, devletin egemenlik gücüne dayalı olarak aldığı ekonomik değerlerdir¹⁷. Durum böyle olunca, devletin çağdaş biçimde, en etkin yöntemlerle ve kimseyi üzmeden vergisini istemesi ve alması esastır. Vergi üretimini artırmak için çeşitli yatırım özendirimlerine gidebilirsiniz. Ancak, vergi almak için çeşitli armağanlar, çeşitli ayrıcalıklar, çeşitli promosyonlar sunamazsınız. Bu, sanki vergi mükelleflerine kolaylık ve çağdaş yaklaşım sağlamak gibi görünebilir. Aslında, bu uygulama ilkelerin çiğnenmesinin ve ayrıcalıklı sınıflar yaratmanın güzel bir örneğidir.

¹² Ercan Kumcu, a.g.m.

¹³ Ercan Kumcu, a.g.m.

¹⁴ Bumin Doğrusöz, “Promosyonlu vergi kampanyalarında renkli beyannameler”, **Dünya Gazetesi**, 20.02.2003.

¹⁵ 07.07.1927 tarih ve 627 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

¹⁶ Ahmet Erol, “Müstehcen Yayınlar İçin Uygulanan Cezai ve Vergisel Yaptırımlar”, **Mükellefin Dergisi**, 71, Kasım 1998, ss. 41-54.

¹⁷ Şerafettin Aksoy, **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, 5. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1999, s.13.

Köşe dönücülüğün, işini bilirlüğün, torpilli yaklaşımların, kıt görüşlü köylüsel ve ne pahasına olursa olsun kendini kurtarmacı görgüsüz taşralı yaklaşımların vergi hukuku alanına yansıtılma çabalarıdır. *Vergi güzellikle verilmez. Özendirici tedbirlerle, yalvarırcasına veya rüşvet verircesine beyanname istenmez. Vergi zorla alınır. Verginin cebrilik unsurunu tarih söylüyor, gelişmiş hukuklar söylüyor*¹⁸.

4. SONUÇ

Vergi hukukunun temel ilkelerini zorlamadan, çağdaş, ileri teknikleri kullanarak, mükellefleri yormadan, bıktırmadan ve onların enerjilerini boş yere tüketmeden vergi almak temel hedeflerden biri olmalıdır. Belirli ölçüyü aşan miktarda vergi verenlere ve belirli ölçüyü aşan miktarda dışsatım yapanlara yeşil pasaport vermek; iyi ve kötü mükellef ayrımı yapmak üzere farklı renklerde beyannameler uygulamaya koymak türünden kolay ve toplum duyuncunu (vicdanını) zorlayacak taşracıl ve ucuzcul yaklaşımlara ve uygulamalara yönelinmemelidir. Hukukta çağdaşlık, ayrıcalıklar en aza indirildiğinde ya da idealinde tümüyle kaldırıldığında sağlanır. Yeşil pasaport alan ayrıcalıklı kitleyi genişletmek yerine, tüm pasaport ayrımlarını ortadan kaldırmak ve Türkiye Cumhuriyeti'nde , saygınlığı yüksek, tüm çağdaş ülkeler tarafından saygı duyulan ve kabul gören tek tip pasaport uygulamasına bir an önce geçmek gerekir. Ülkenin Devlet Başkanı da, sokaktaki sade yurttaşı da aynı pasaportu kullanmalıdır. Hatta, nüfus cüzdanı, evlilik cüzdanı gibi çeşitli kimlikler ortadan kaldırılarak, kimlik enflasyonu sonlandırılmalı ve her doğan Türkiye Cumhuriyeti yurttaşına pasaport verilmelidir. Ülkede *kimlik* olarak sadece sürücü belgesi ve pasaport kullanılmalı; bir dizi gereksiz maliyet getiren *kimlik enflasyonu* yaratan uygulamalar ortadan kaldırılmalıdır.

KAYNAKÇA:

1. 5682 Sayılı Pasaport Kanunu
2. 210 Sayılı Değerli Kağıtlar Kanunu
3. 234 sayılı Daphane ve Damga Matbaası Genel Müdürlüğünün Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname
4. Ercan Kumcu, "Lacivert pasaporta itibar kazandırmalıyız", **Hürriyet Gazetesi**, 18.02.2003.
5. Bumin Doğrusöz, "Promosyonlu vergi kampanyalarında renkli beyannameler", **Dünya Gazetesi**, 20.02.2003.
6. Ahmet Erol, "Müstehcen Yayınlar İçin Uygulanan Cezai ve Vergisel Yaptırımlar", **Mükellefin Dergisi**, 71, Kasım 1998.
7. Şerafettin Aksoy, **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, 5. Baskı, Filiz Kitapevi, İstanbul, 1999.

¹⁸ Bumin Doğrusöz, a.g.m.